

Skripecz Sándor 90 éves*

1. Tanult Barátom!¹ Közel négy évtizeden át dolgoztunk együtt Skripecz Sándorral, Sanyival, abból is legalább hármat egy szobában, az Alkotmány utcában². Nem is tudom, hogyan tudta teljesíteni a penzumot, mindig mindenki zavarta kérdésekkel, mert mindent tudott, s persze nem kis kitérővel adta meg a választ. Ezekből a szellemes, jó ízű kitérőkből mi rengeteget tanultunk, nem ritkán éles viták kíséretében, de haragudni soha nem lehetett rá. Egyébként a szótárosztályon meglehetősen szigorúan tartottak minket. Volt egy őrmesterünk: Körmendiné Terka, aki közénk csördített, ha már megsoikkallta a locsogást –, a locsogást, amit ma úgy neveznénk, hogy korpusz, meg szöveggörnyezet. Terka egyébként a szíve mélyén nagyszerű ember volt, Sanyit különösen is szerette, csak megkövetelte a munkát. A Szabadnép-félórás időkben azt hangoztatta, hogy ő Ferencz József óta nem olvas újságot. De térjünk a lényegre!

2. A háttérrel, avagy stílszerűbben: a hátszélről el kell mondanom annyit, hogy Sándor Ausztriában született (Baden, Bécs mellett) osztrák édesanya és magyar tengerésztiszt – később korvettkapitány (majd ezredes) gyermekeként. Édesanyja németül (persze osztrák dialektusban), édesapja magyarul beszélt vele. Anyanyelve tehát a(z osztrák) német volt, de kétnyelvű miliőben nevelkedett. – Középkiskoláját a Budapesti Királyi Katolikus Egyetemi Főgimnáziumban, a Magyar Királyi Ferencz József Nevelő Intézetben végezte, amikor is Pongrácz Alajos volt a kormányzó. Sándor is tengerésztiszt szeretett volna lenni, mégis anyai nagyapja jogászvonalát követte (aki hadbíró tábornok volt), s elvégezte a jogot Budapesten, és doktorált. – Aztán már háborús szelek fújtak, leszolgált, majd a kereskedelmi minisztériumban dolgozott, nem túl sokáig, mert már 1950-ben annak rendje és módja szerint kirúgták. Állástalanul fordított.

Most már nem a háború, hanem a „béke” viharsszele fűtta be az akkortájt újjászerveződött Magyar Tudományos Akadémia kiadójába, az Akadémiai Kiadóba. Ebben a körben nem kell részleteznem: a kétnyelvű és műszaki szótárszerkesztés, úgy is mondhatnám: a kommerciális szótárak szerkesztése az Alkotmány utcában, a tudományos szótáraké pedig a Váci, majd a Szalay utcában folyt. Mindkét „műhely” a származásuk miatt kiszuperált, deklasszált (osztályidegen) elemek gyűjtőhelye volt, az Alkotmány utcai különösen, mert ott csak „hozott anyagból” lehetett dolgozni, azaz kész és alapos (von Haus aus, otthonról hozott) nyelvtudással, plusz a különféle nyelverületek kultúrájának sokoldalú ismeretével, nem pedig pártszemináriumon szerzett papírral. Azzal legfőljebb téveszcseélnök vagy gyárigazgató, esetleg miniszter lehetett valaki. Ezt egyébként a szótárosztály akkori vezetője, dr. Propper László ismerte föl, aki tudta, hogy kizárólag az imént jellemzett emberekkel – és persze a kiválasztott kiváló nyelvészprofesszorokkal – tudja csak eredményesen működtetni a szótárkiadást. Mert azt is fölismerte, hogy a szótár nélkülözhetetlen segédeszköze a tudománynak, oktatásnak, iparnak és még sok minden másnak.

3. A l k o t ó m u n k á s s á g a . – A Kiadó (nem biztos, hogy jó, de üzleti szempontból érthető) hagyományt teremtett azzal, hogy egy-egy névhez (professzor névéhez) kötötte a szótárakat (ECKHARDT, HADROVICS, HALÁSZ, HERCZEG, ORSZÁGH stb.), ők szerepelnek – a mai napig – a címlaldalon, s a szerkesztők, akik effektíve c s i n á l t á k a szótárakat, a 4. oldalon, ábécérendben. Akinek a neve aztán az ábécé végére esett, mint Skripecz Sándor neve, az a kiadványjegyzékekben a stb. alá került.

* Elhangzott a Magyar Nyelvtudományi Társaság 2007. március 13-i felolvasó ülésén.

¹ Magyar Tamás és Skripecz Sándor egy fordítási baki okán hívták egymást tréfásan *tanult barátom*-nak az angol *My Learned Friend* szó szerinti fordítása alapján. Helyesen: *Igen Tisztelt Kollégám!* (A szerk.)

² Az Akadémiai Kiadó egykori épületében. (A szerk.)

Mindazokat a szótárakat, amelyeket szerkesztett, vagy amelyek szerkesztő gárdájában részt vett Skripecz Sándor, tételesen és volumenében itt most nem sorolhatom fel. Alkotó munkássága, nélkülözhetetlensége számos szótári műfajban öltött testet, úgymint:

1. Általános, kétnyelvű szótárak: miniszótáraktól a nagyszótárakig. – Csak néhányat ragadok ki: Német–magyar és Magyar–német nagyszótár (1952., ill. 1957., 1998-ig vagy 14 kiadás). Német–magyar és Magyar–német kéziszótár (1957-től 1973-ig 9 kiadás). A kisszótárból 1994-ig 24 kiadás fogyott el. Aztán. Lengyel–magyar szótár (1959.) és Magyar–lengyel (1968.) nagy- és természetesen kisszótár is (1963., 1981.). – Nyelvek szerint: természetesen elsősorban a német (német és osztrák megkülönböztetéssel) és a lengyel volt a két fő nyelve. De szerkesztett angol, francia szótárakat is – vagy amit akartok.

2. Műszaki szótárak: ezek között is elsősorban német, de lengyel is. – Kiemelkedik egy speciális sorozat, amelynek Skripecz Sándor volt a lelke, mozgatója, atyja: a „Műszaki értelmező szótár” sorozat angol, magyar, német és orosz szókinccsével. Több mint 40 kötet látott napvilágot kiváló szakemberek és tudósok közreműködésével olyan témákban, mint elektrotechnika, hidraulika és műszaki hidrológia, villamos gépek, félvezetők, vízierőművek, építőipar, épületgépészet, kémia, filmgyártás stb. Sándor ezeken a szakterületeken is teljesen otthonosan mozgott.

3. Természetesen nem maradhatott ki a teljes palettáról a jogi szaknyelv sem német/magyar viszonylatban.

4. De nélkülözhetetlen munkatársa volt az általam (1974-ben) szerkesztett „Idegen nevek kiejtési szótárá”-nak. Ő állította össze és fonetizálta a német nyelvterület tulajdonneveit, különösen odafigyelve az osztrák kiejtésre (Salzburg sz-szel és nem z-vel). – És még ki tudja, hány szótárnál „segített be” az évek során. A paletta rendkívül széles és színes volt.

5. Tudományos szótárak: ezek közül két nagy ívű alkotás emelkedik ki. Az egyik: BENKŐ LORÁND etimológiai szótárának német kiadása (az EWUng.), amelynek német fordítását végezte hihetetlen magas színvonalon. A másik: SZABÓ T. ATTILA „Erdélyi magyar szótörténeti tár”-ának (SzT.) X. kötetétől a címszavak német fordítását végezte és végzi.

4. A skripeczi életmű azonban nem ért véget a szótárakkal: folytatódott a miskolci tanárkodás éveivel. Ott bővült, gazdagodott a Skripecz-korpusz. Bárcsak készültek volna magnófelvételek Sándor óráin! S hozzáteszem, szívesen hallgatnék felvételeket idősebb nyelvész kollégák esetében is. Ha ilyenek vannak, csak én nem tudok róluk, Samuel Johnsonnal elmondhatom, amikor egy hölgy reklamált nála szótár-ügyben: „Ignorance, Madam, pure ignorance.”

5. És végezetül valamit Skripecz Sándorról, az emberről és kollégáról. Itt talán elsősorban a kolléganőket kellene megkérdezni. Mindenkihez volt egy jó szava (pontosabban mindenkiről csak jót tudott mondani). Minden (fiatalabb) kolléganőnek jutott mindennap egy ölelés, olykor egy puzsi is. Mindenki szerette – *n o d e e z n e m n e k r o l ó g !* –, csak sajnos már nincs együtt az a meghitt és összekovácsolódott gárda. Én az angol Present Perfectet, sőt a folyamatos jelent használnám, ha most angolul folytatnám a méltatást: *öt ma is mindenki szereti: he is still being loved by all.* – A napokban a Café Mozartban ez újra bebizonyosodott: mindenki ott volt, aki él, és együtt költöttük el az ünnepi dobostortát. Amúgy is Sanyi mindig is édesszájú volt, képes volt már reggel kilenckor cukrászsüteményt enni. – Nemcsak jó kolléga, hanem igazi ú r volt. Ha tengerésztsizt lett volna, akkor is az Akadémiai Kiadó szótárszerkesztőségének a partjain kötött volna ki, mert *íz ig- vé r i g f i l o s z* volt, hiába volt jogi doktor. – Azt pedig Pál apostollal mondhatja el: „Ama nemes harcot megharcoltam, futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam” (2Tim 4: 7).

T a n u l t b a r á t o m , Sanyikám, Isten éltesen jó egészségben, sokáig! Kívánja ezt barátod, vagy ahogy sokszor szólítottál: Sir Thomas.